DUBBA · OYSS HAZIRLIK
10. Sınıf Coğrafya Dersi 1. Dönem 1. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 2
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Adı Soyadı: .....
Sınıf / No: .....
Puan: .....

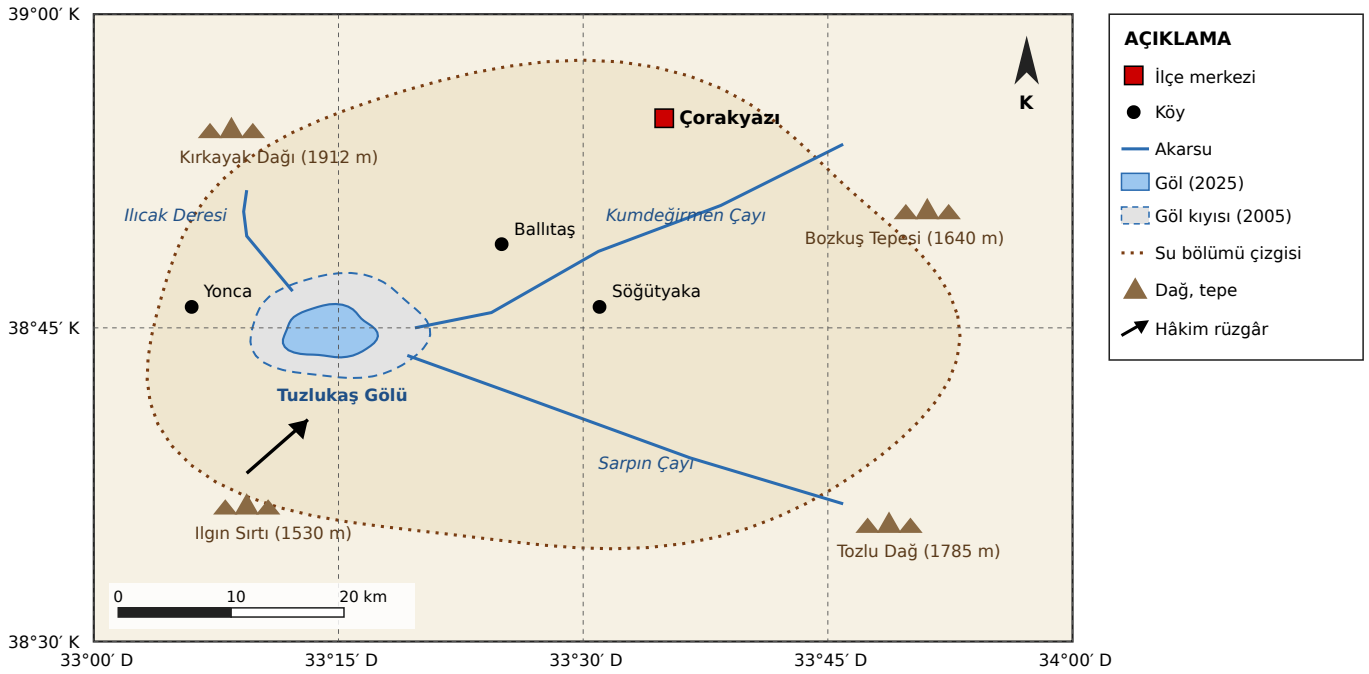
Telefonda aç: süreli çöz, paylaş

10. Sınıf Coğrafya · 1. Dönem 1. Ortak Yazılı (Senaryo 2)

1. Aşağıda İç Anadolu'daki kurgusal Çorakyazı ilçesinin yerel gazetesinde çıkan bir haber ve ilçenin bulunduğu havzanın konum ve fiziki haritası (Şekil 1) verilmiştir.

> ***Çorakyazı'da Tuz Tozu Alarmı*** *(18 Nisan 2026)*
>
> *Dün öğleden sonra güneybatıdan kuvvetle esen rüzgâr, Tuzlukaş Gölü'nün suyu çekilmiş yatağındaki beyaz ve tuzlu tozu havaya kaldırdı. Toz bulutu kısa sürede Ballıtaş ve Söğütyaka köylerine ulaştı; çiçeğe durmuş kayısı bahçeleri ile yeni filizlenen pancar tarlaları ince bir tuz tabakasıyla örtüldü. İlçe merkezinde göz yanması ve nefes darlığı yakınmasıyla sağlık ocağına gidenlerin sayısı arttı.*
>
> *Havzadaki çiftçiler son yirmi yılda kuru tarım yaptıkları tarlaların önemli bir bölümünü sulu tarıma açmış, yüzlerce yeni kuyu kazmıştır. Yetkililer, yer altı suyunun her yıl biraz daha derine indiğini ve Kumdeğirmen Çayı'nın yaz aylarında artık göle ulaşamadığını söylüyor. Bir zamanlar binlerce su kuşunun konakladığı kıyı sazlıkları da büyük ölçüde kurudu. Uzmanlar, önlem alınmazsa tuzlu tozun her ilkbaharda daha geniş bir alana yayılabileceğini belirtiyor.*

Şekil 1. Çorakyazı Havzası konum ve fiziki haritası (kurgusal)

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1.1. Şekil 1'den yararlanarak Tuzlukaş Gölü'nün konumunu bulunduğu yarım küreler, yaklaşık enlem ve boylam değerleri, Çorakyazı ilçe merkezine göre yönü ve bağlı olduğu havzanın sularının nereye aktığı yönlerinden yazınız.

1.2. Haberde anlatılan olayı coğrafyanın temel kavramlarından **hareket**, **etkileşim** ve **değişim** ile ayrı ayrı ilişkilendiriniz. Olayın tekrarlanmaması için **sürdürülebilirlik** anlayışına uygun bir öneri yazınız.

2. Çorakyazı Belediyesi ile ilçe tarım müdürlüğü, havzadaki değişimi izlemek için 2005 ve 2025 yıllarına ait yaz dönemi uydu görüntülerini incelemiş, arazi örtüsünü sınıflandırmış ve sonuçları CBS ortamında ayrı katmanlar hâlinde düzenlemiştir. Elde edilen alan değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Arazi örtüsü	2005 (km²)	2025 (km²)
Göl yüzeyi	62	26
Sazlık ve sulak alan	41	12
Çıplak, tuzlu göl yatağı	15	80
Sulu tarım alanı	410	770
Kuru tarım alanı	1.020	740
Mera	810	692
Yerleşme ve sanayi	42	80
Havzanın toplam alanı	**2.400**	**2.400**

2.1. Bu çalışmada üretilen verilerin hangi amaçlarla kullanılabileceğini aşağıdaki örneği dikkate alarak **tarım uygulamaları**, **şehir yönetimi**, **çevre koruma** ve **afet yönetimi** alanlarının her biri için birer amaç yazarak özetleyiniz.

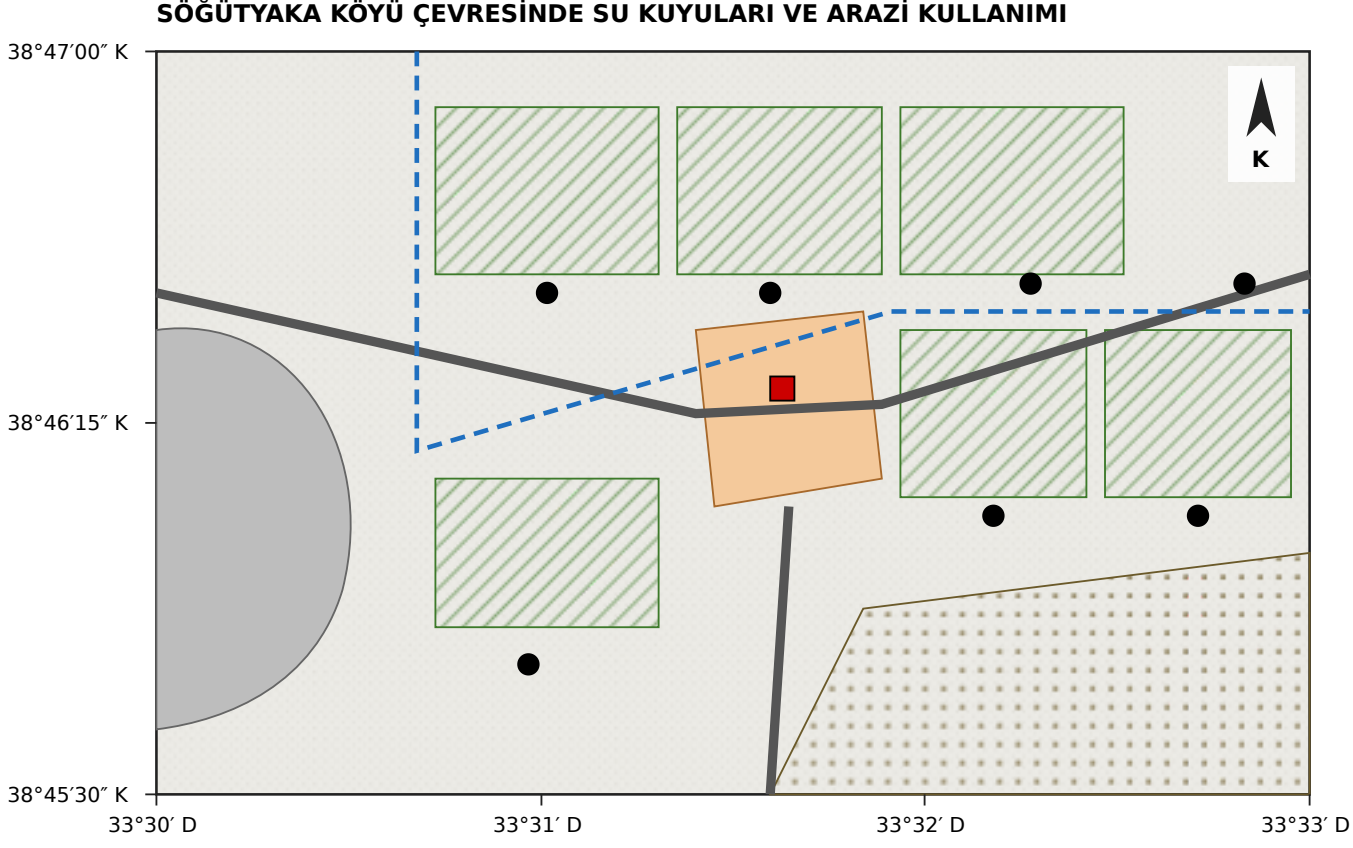
© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Örnek — Su kaynakları yönetimi: Göl yüzeyinin yıllara göre daralmasını izleyerek havzada her yıl kullanılabilecek su miktarını planlamak.

2.2. Uydu görüntülerinin (uzaktan algılama) ve CBS'nin bu çalışmada karar vericilere sağladığı kolaylıklardan **dördünü** özetleyiniz.

3. Coğrafya öğretmeni, havzadaki su kullanımını incelemek için sınıfta gruplar oluşturmuştur. Bora'nın grubu, dijital harita uygulamasından aldığı uydu görüntüsünü altlık olarak kullanmış; Söğütyaka köyünde topladığı mekânsal verileri nokta, çizgi ve alan sembollerine göre tasnif ederek Şekil 2'deki haritayı hazırlamıştır.

Şekil 2. Bora'nın grubunun hazırladığı harita

Altlık: 2026 Nisan uydu görüntüsü · Hazırlayan: 10-B sınıfı Bora'nın grubu

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

3.1. Grup, haritaya bir sonraki derste aşağıdaki verileri de ekleyecektir. Her verinin haritada hangi sembolle (nokta, çizgi ya da alan) gösterilmesi gerektiğini tabloya yazınız.

Eklenecek veri	Sembol
Muhtarlık binası	
Köyün kuzeyinden geçen yüksek gerilim hattı	
Kayısı bahçeleri	
Toz ölçüm cihazı	
Ağaçlandırma sahası	
İlçe merkezine giden asfalt yol	

3.2. Grup, haritadaki her su kuyusu için aşağıdaki bilgileri kaydetmiştir:

- **I.** Kuyunun enlem ve boylam değeri
- **II.** Kuyunun derinliği (m)
- **III.** Kuyudan bir yılda çekilen su miktarı (m^3)
- **IV.** Kuyunun bulunduğu tarla parselinin sınırları

Bu bilgileri **mekânsal veri** ve **mekânsal olmayan veri** olarak ayırınız. Ayrımı hangi ölçüte göre yaptığınızı açıklayınız.

3.3. Grubun gözlemcisi Ece, haritayı diğer grupların haritalarıyla karşılaştırdığında Şekil 2'de haritada bulunması gereken bazı bileşenlerin olmadığını fark etmiştir. Şekil 2'de eksik olan **iki** bileşeni belirleyiniz. Her birinin haritaya nasıl ekleneceğini ve haritayı kullanan kişiye ne sağlayacağını açıklayınız.

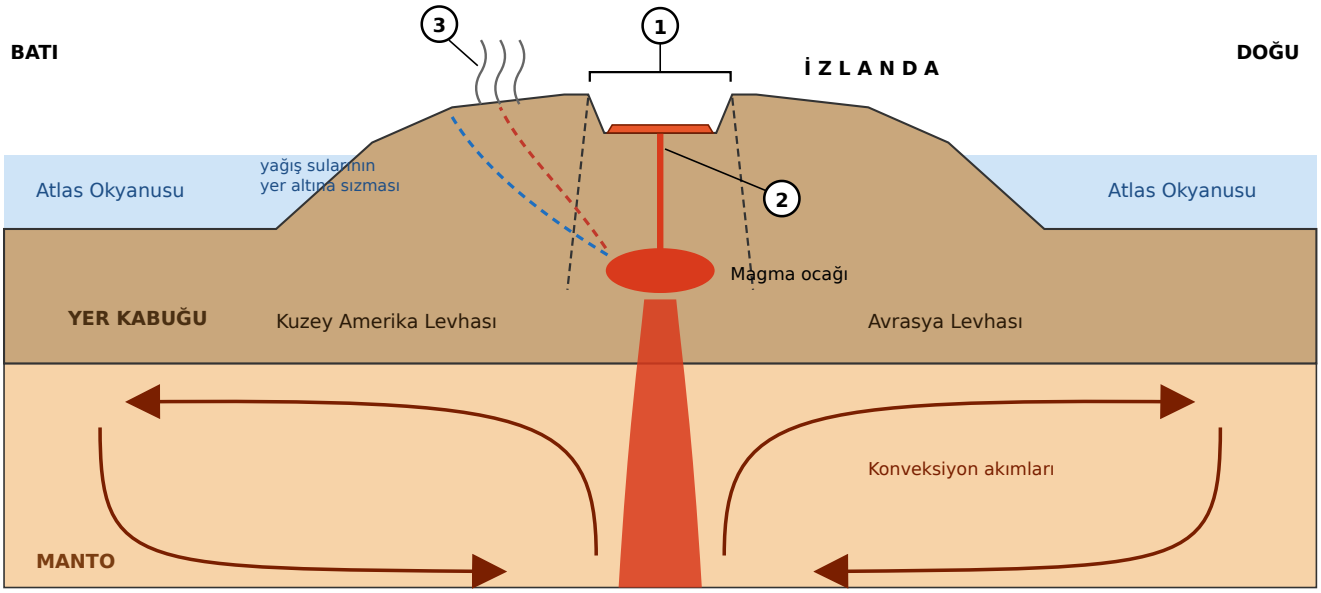
4. Nazlı, İzlanda ile ilgili izlediği bir belgeselden aşağıdaki notları almış ve öğretmeninin tahtaya çizdiği

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

şematik kesiti (Şekil 3) defterine aktarmıştır.

- Ada, Atlas Okyanusu'nun tabanında kuzey–güney doğrultusunda uzanan sualtı yükseltisinin deniz yüzeyine çıkmış bir parçasıdır.
- Adanın ortasından güneybatı–kuzeydoğu doğrultusunda geçen çukur bir kuşak boyunca zaman zaman yeni yarıklar açılır.
- Son yıllarda bazı yarıklardan kilometrelerce uzunlukta "ateş perdeleri" hâlinde akışkan lav fışkırmış, lav geniş alanlara yayılmıştır.
- Adada hissedilen küçük depremler çok sıktır.
- Evlerin büyük bölümü yer altından gelen sıcak sularla ısıtılır; elektriğin bir kısmı yer altı buharından üretilir.

Şekil 3. İzlanda'yı batı–doğu yönünde kesen şematik kesit (ölçeksiz)

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

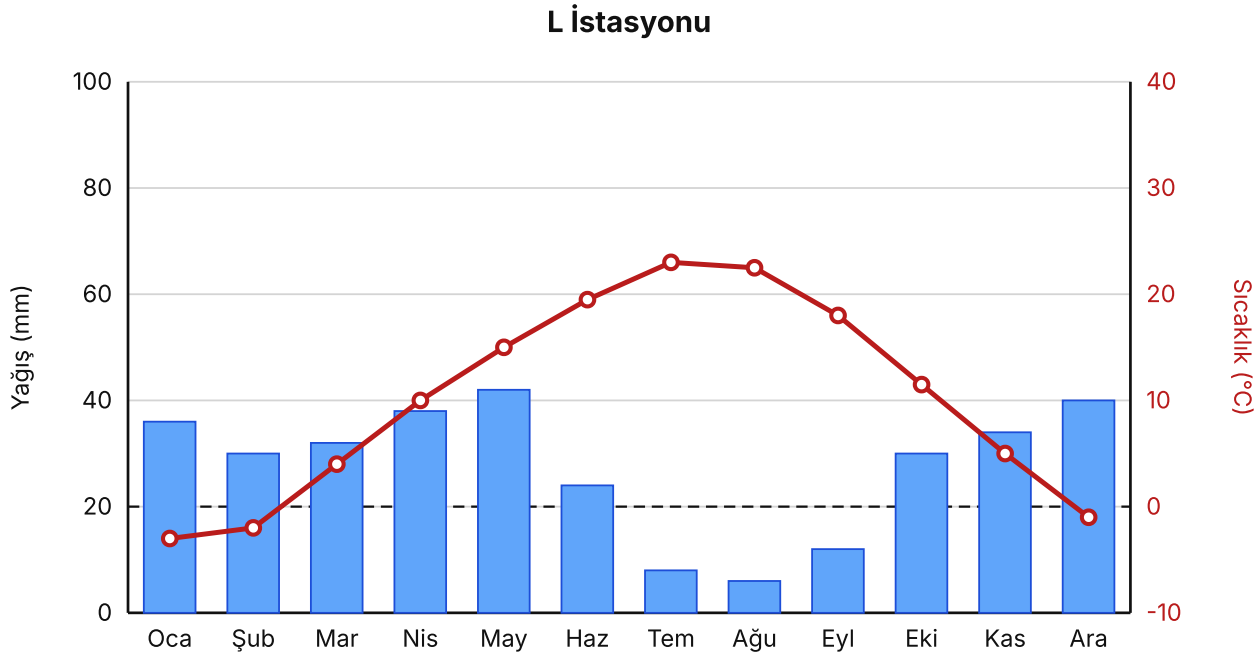
4.1. Şekil 3'te mantoda gösterilen akımlardan yararlanarak İzlanda'nın üzerinde bulunduğu levha sınırının türünü yazınız. Bu sınırda Kuzey Amerika ve Avrasya levhalarının nasıl hareket ettiğini açıklayınız. Adada depremlerin sık yaşanmasını bu hareketle ilişkilendiriniz.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

4.2. Şekil 3'te **1**, **2** ve **3** numarayla gösterilen oluşumların adlarını yazınız. Her birinin nasıl oluştuğunu levha hareketi ve magma ile ilişkilendirerek açıklayınız.

5. Ece ve Bora, Çorakyazı Havzası'nın kuzeybatısındaki Kırkayak Dağı'nın eteklerinde saha çalışması yapmıştır. Havzaya en yakın meteoroloji istasyonu olan L İstasyonunun iklim grafiği Şekil 4'te verilmiştir. Öğrencilerin gözlem notları şöyledir:

- **I. saha (Kırkayak Dağı'nın granit yamaçları):** Zirveler sivri, yamaçlar dik ve kayalıktır. Kayaların yüzeyinde ince çatlaklar vardır; yamaç diplerinde köşeli kaya parçaları birikmiştir. Köyün muhtarı, kış sabahlarında bu çatlakların içinde buz gördüklerini anlatmıştır.
- **II. saha (eteklerdeki kil taşı tepeler):** Tepeler alçak ve yuvarlaktır. Yüzey ağ biçiminde sık çatlaklarla kaplıdır; kayaç elle kolayca ufalanmaktadır.
- Her iki sahada da bitki örtüsü seyrektir; toprak yalnızca birkaç santimetre kalınlığındadır.

Şekil 4. L İstasyonunun iklim grafiği

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Buna göre aşağıdaki soruları cevaplayınız.

5.1. Şekil 4'ten yararlanarak L İstasyonunun sıcaklık ve yağış özelliklerini yazınız. Bu iklim koşullarında havzadaki kayaçlarda hangi ayrışma türünün daha etkili olduğunu belirleyiniz. Diğer ayrışma türünün zayıf kalmasını ve sahalarda toprağın ince olmasını grafikteki değerlerle neden-sonuç ilişkisi kurarak açıklayınız.

5.2. I. ve II. sahalarda gözlenen yer şekillerinin ve ayrışma izlerinin farklı olmasını kayaçların özellikleri ve L İstasyonunun iklim koşullarıyla ilişkilendirerek karşılaştırınız. Karşılaştırmanızda her sahada etkili olan fiziksel ayrışma sürecinin adını belirtiniz.

Cevap anahtarı: çözdükten sonra okut.
Her maddenin tam puan ölçütü, kısmi ve sıfır puan durumu, olası yanıt. Kendini puanla, aynı sayfadan 40 dakikalık sayaçla yeniden çöz.

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif